

УДК 159.9.072.43

Тирон Олена Миколаївна

старший викладач кафедри англійської мови за професійним спрямуванням Київської державної академії водного транспорту імені Петра Конашевича-Сагайдачного, аспірант кафедри психології Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
e-mail: ollena22@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-4428-5784

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ «МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ»

У статті описані шляхи оптимізації процесу навчання «морській англійській мові». Ми вважаємо, що навчання «морській англійській мові» буде успішним, якщо формування іншомовної компетентності буде засновуватись на аналізі її компонентів та чинників її формування, рівнів та критеріїв її сформованості, що дає можливість виокремити шляхи та технології її розвитку.
Ключові слова: викладання «морської англійської мови»; професійна комунікація, міжособистісне спілкування; ефективність викладання англійської мови.

Проблема в загальному вигляді. Результати теоретичного визначення чинників формування іншомовної компетентності моряків спонукали до визначення ефективних шляхів їх формування. Результати емпіричного дослідження, що було проведено в Київській державній академії водного транспорту імені Петра Конашевича-Сагайдачного, дозволили визначити чинники формування іншомовної компетентності за названими компонентами. Проаналізовано різні підходи до виокремлення компонентів іншомовної компетентності та запропоновано власну її класифікацію. Зокрема, виокремлено три її компоненти, а саме: змістовно-процесуальний, мотиваційно-цільовий та соціально-моральний. Змістовно-процесуальний компонент включає чотири аспекти: психолінгвістичний, міжкультурний, когнітивний, стратегічний. Визначені чинники формування за даними компонентами: психолінгвістичне сприйняття мовлення, побудова сценаріїв міжкультурної взаємодії; побудова стратегій спілкування; мислення, спрямоване на попередження ризиків мореплавства; прагнення до спілкування; дотримання моральних норм.

Методологічну основу розробки проблеми склали такі теорії: психолінгвістична теорія породження мовлення (Л. Виготський, О. Лурія, Б. Ломов, О. Леонтьєв, Л. Щерба); теорії навчання та розвитку особистості (Л. Виготський, П. Гальперін, Г. Костюк); інтегративно-особистісний підхід (Г. Балл, О. Лазурський, В. М'ясищев); теорії навчання іншомовної комунікативної діяльності (А. Анісімова, Г. Архіпова, Н. Гальскова, Н. Гез, І. Зимняя, С. Ніколаєва, Е. Пассов, О. Тарнопольський).

З огляду на те, що ми говоримо про формування іншомовної компетентності через навчання англійської мови, з метою уточнення змісту понять

«комунікація» та «спілкування» ми звернулися до англо-російського словника.

Результати вивчення особливостей перекладу понять «спілкування» та «комунікація» подані в таблиці 1. Вони можуть бути використані викладачами іноземної мови закладів морського спрямування при написанні методичних матеріалів та наукових статей англійською мовою.

➤ Общатся, встречаться — socialize — to spend time when you are not working with friends or with other people in order to enjoy yourself.

I tend not to socialize with my colleagues. I hope Adam's actually doing some work at college — he seems to spend all his time socializing!

(<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/socialize>)

Спілкуватися, зустрічатися — socialize — проводити час з друзями чи іншими людьми для задоволення у вільний від роботи час. Приклади. Я не схильний спілкуватися з колегами. Сподіваюсь, Адам чимось займається в коледжі, окрім теревень (переклад автора).

➤ Общатся, сообщать, передавать — communicate — to share information with others by speaking, writing, moving your body or using other signals.

We can now communicate instantly with people on the other side of the world. Unable to speak a word of the language, he communicated with his hands. Has the news been communicated to the staff yet? As an actor he could communicate a whole range of emotions. (<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/English/communicate>)

Спілкуватися, повідомляти, передавати — communicate — обмінюватися інформацією з іншими людьми засобами говоріння і письма, через рухи тіла чи інакші сигнали.

Зараз ми можемо швидко зв'язатися з людьми з іншої частини світу. Він не міг вимовити жодного слова, тож спілкувався руками. Новину вже повідомили працівникам? Як актор він міг передати цілу низку емоцій (переклад автора).

Хоча обидва слова мають у перекладі спільне слово «спілкуватися», подальше вивчення синонімічного ряду цих слів свідчить про їхні відмінності, оскільки не знайдено жодного спільного синоніма.

Також в таблиці 1 надано зміст понять «професійна комунікація» та «міжособистісне спілкування» моряка.

Курс «Англійська мова за професійним спрямуванням» призначений допомогти студентам у розвитку іншомовної компетентності до рівня, який дасть їм змогу відповідати вимогам Міжнародної конвенції з підготовки і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ), що лежить в основі конкретних вимог до сформованості професійної іншомовної компетентності.

Аби допомогти викладачам у досягненні цієї мети, обираємо комунікативний підхід як основного засобу навчання студентів спільно з психолого-педагогічними основами формування іншомовної компетентності майбутнього моряка. Визначені нами чинники формування іншомовної компетентності сприятимуть ефективній постановці цілей практичних занять, як-от: пізнавальних, розвивальних, соціальних та соціокультурних.

Таблиця 1

1.	Міжособистісне спілкування	Професійна комунікація
2.	Socialize — спілкуватися Синонімічний ряд: mix, interact, mingle, be sociable, meet, go out, entertain, fraternize, have people round, be a good mixer, get about and around.	Communicate — спілкуватися Синонімічний ряд: contact, talk, speak, phone, correspond, make known, report, announce, reveal, declare, proclaim, transmit, convey, impart, spread.
3.	– повсякденне спілкування на побутовому рівні (привітання, прохання, згода, відмова, вибачення, тощо); – участь у культурно-розважальних заходах; – спілкування для задоволення життєвих потреб (звернення до суднового лікаря, запит інформації у офіцера та інші прояви «міжпоколінного міжрангового спілкування»); – бесіди для задоволення потреби у спілкуванні (групові та індивідуальні);	– передача інформації через технічні засоби (внутрішній зв'язок, зв'язок з іншим судном, зв'язок з береговими службами); – передача команд на операційному рівні управління судном; – інтерактивна комунікація під час лоцманської проводки; при здачі вахти, тощо; – комунікація в аварійних та стресових ситуаціях.

Для ефективного викладання мови і навчання потрібне розуміння методології комунікативного підходу та можливостей психолого-педагогічного супроводу для того, щоб створювати завдання відповідно до освітніх потреб студентів, розвивати комунікативну компетентність та виконувати навчальний план, який відповідає вимогам ПДНВ.

Практичні поради ефективного навчання «морської англійської мови»

1. Викладачі мають стимулювати активне спілкування англійською мовою з самого початку навчання. Таким чином студенти розвивають свої комунікативні навички, здатність будувати стратегії взаємодії, підвищують впевненість у собі, а також поглиблюють знання самої мови.

В аудиторії існує багато можливостей для взаємодії англійською мовою. Розглянемо закономірності такої взаємодії:

– зв'язок «викладач — студент» (вітання студентів, соціальна розмова, перевірка журналу та домашнього завдання, надання вказівок, пояснення, запитання, надання допомоги людям з проблемами, перевірка концепції тощо);

– зв'язок «студент — викладач» (вітання, прохання про допомогу і роз'яснення, відповіді на запитання, надання інформації; висловлення ідеї та думки, соціальна розмова тощо);

– зв'язок «студент — студент» (соціальна розмова, розробка та перевірка відповідей, перевірка розуміння, прохання про допомогу, обмін інформацією, групова робота; робота в парі тощо).

2. Підвищення ефективності вивчення мови за допомогою комп'ютерних технологій (програмне забезпечення Videotel, Marlins, Seagull, Marine Soft, IDESS Interactive, MARTEL тощо). Морські тренажерні програми дають унікальні можливості для викладання англійської мови, тому що вони

створюють справжнє морське середовище з різними сценаріями і обставинами, які копіюють реальні судові операції. Використання тренажерних програм стимулює інтерес студентів та активізує розвиток таких чинників іншомовної компетентності, як *мовленнєве мислення та стратегічні вміння*.

3. Робимо акцент на особистісно орієнтованих матеріалах, що дають змогу студентам працювати самостійно. Такі матеріали можуть бути структурованими або неструктурованими, але вони, як правило, відображають дві важливі функції: інтерактивне навчання та індивідуальне навчання.

4. Твіннінг — діяльність (два викладачі). Дуже важливо, щоб викладачі англійської мови за професійним спрямуванням — з обмеженими знаннями про технічні аспекти мореплавання, мали реальні можливості для зв'язку з співробітниками інших кафедр з метою підвищення свого розуміння практичних аспектів морської справи.

5. Спільна діяльність викладачів може здійснюватися в таких формах:

- міжкафедральні засідання;
- взаємовідвідування занять;
- міждисциплінарне викладання — спільне викладання спеціальних предметів, щоб інтегрувати зміст і мову у навчання;
- спільна розробка навчальних матеріалів;
- використання автентичних матеріалів та завдань;
- навчання на борту судна.

6. Позааудиторні заходи:

- зустрічі з працюючими капітанами далекого плавання і досвідченими моряками для підтвердження ролі іноземної мови для майбутнього моряка;
- робота наукового гуртка, де студенти досліджують проблеми мореплавства. Результатом такої роботи стає написання наукових статей та участь у міжнародних наукових конференціях;
- екскурсії в порти, на судна тощо.

7. Самооцінка. Самооцінка відображає прогрес у розвитку студента та мотивує його подальше навчання. Студенти оцінюють рівень володіння іноземною мовою суб'єктивно, даючи оцінку розвитку комунікативних навичок, лінгвістичних навичок та власний процес навчання в цілому. Викладач може розробити свій бланк для самооцінювання, орієнтуючись на цілі певного етапу навчання, психологічну готовність студента об'єктивно оцінити свій прогрес та зробити адекватні висновки з результатів.

Студенти несуть остаточну відповідальність за власний прогрес у здобутті знань. Студенти, які вивчають іноземну мову успішно, мають добре розвинену навичку оцінювання власних стилів навчання та їх переваг, що дозволяє використовувати свої сильні сторони і коригувати слабкі. Викладачі можуть допомогти студентам усвідомити індивідуальні шляхи навчання через заохочення студентів до роздумів щодо власного прогресу на постійній, керованій основі.

8. Студенти мають розуміти, як соціальні контексти і конкретні ситуації впливають на вибір мовленнєвих жанрів і типу комунікації. Вони повинні бути в змозі визначити, який реєстр мови (тобто вживання мови

відповідно до галузі або предмета, режим звучання) доречний в цьому соціальному контексті (наприклад, формальний, неформальний або нейтральний) і які жанри (тобто функціональний тип тексту — такий, як звіти, інструкції з експлуатації, висловлення думки тощо) найкраще підходять до цілей комунікації. Вони повинні також знати умови вживання мови в певних ситуаціях (наприклад, при використанні конкретних пристроїв зв'язку) і повинні знати деякі стратегії усунення непорозуміннь у випадку, коли комунікація руйнується. Навчання має відображати справжні ситуації для використання мови так, щоб студент був готовий до спілкування в «реальному світі».

9. Індивідуальний навчальний план. Самонавчання. Для багатьох студентів індивідуальний навчальний план має важливе значення для оцінки їх прогресу. Досвід багатьох досвідчених викладачів показує, що формальна оцінка часто свідчить про здатність студента виконувати тести, а не показує їх загальний прогрес. Індивідуальний навчальний план, як правило, приймає форму папки або портфоліо з великим простором для записів досягнень, цілей і термінів їх виконання, а також будь-яких змін.

10. Звіти з плавальної практики. Завжди потрібно давати студентам завдання з «морської англійської мови» на період плавальної практики. В завдання слід включати окрім професійного компонента, питання щодо соціо-культурної орієнтації студента. Після плавальної практики студенти складають звіти та виступають з презентаціями. Такі презентації є стимулом для подальшого вдосконалення навичок іншомовного спілкування, підвищують престиж морської спеціальності і стають засобом підвищення мотивації навчання.

11. Мотивація навчання. На «початковому етапі» навчання мотивація — це імідж успішного перспективного студента, який усвідомлює, для чого потрібні навички професійної комунікації та міжособистісного спілкування.

Викладач має обґрунтувати доцільність певного виду діяльності на практичному занятті, це сприятиме взаєморозумінню і створенню продуктивної атмосфери навчання.

На «середньому етапі» навчання мотивація — успішне проходження співбесіди в круїнговій компанії та отримання місця кадета на судні для проходження плавальної практики.

На «старшому етапі» навчання мотивація — можливість самореалізації в професії.

Висновки з даного дослідження. Психолого-педагогічною умовою успішного формування іншомовної компетентності майбутніх моряків є розвиток всіх її компонентів за виявленими чинниками і врахування наданих нами рекомендацій викладачам щодо психолого-педагогічних аспектів викладання «морської англійської мови».

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим вивченням психологічних механізмів формування іншомовної компетентності майбутніх моряків у межах системи освіти.

Список використаних джерел та літератури

1. English for specific purposes (ESP): National Curriculum for Universities. K.: Lenvit, 2005. — 119 p. available at http://im.nmu.org.ua/ua/library/national_esp_curriculum.pdf
2. ПДНВ руководство для моряков с учетом Манильских поправок 2010 года Международная федерация транспортник. — Borough Road, London SE1 1DR, UK. — 86 с. Режим доступу: www.itfseafarers.org, www.itfglobal.org.
3. Manila Amendments to the STCW Convention. A Quick Guide for Seafarers. International Shipping Federation International Chamber of Shipping. — 12 Carthusian Street, London EC1M 6EZ/2010. — 6 p. Available at www.mariesec.org.
4. Бродовська В. Й. Тлумачний російсько-український словник психологічних термінів: Словник / В. Й. Бродовська, В. О. Грушевський, І. П. Патрик. — К.: ВД «Професіонал», 2007. — 512 с.
5. Тирон О. М. Психологічні аспекти викладання англійської мови для студентів напрямку підготовки 6.070104 «Морський та річковий транспорт». Психотехнічні вправи та психологічні ігри. Методичні вказівки / О. М. Тирон. — Київ, 2015. — 83 с.

References

1. English for specific purposes (ESP) (2005) *National Curriculum for Universities*. Kyiv: Lenvit. Retrieved from http://im.nmu.org.ua/ua/library/national_esp_curriculum.pdf [in English & Ukrainian].
2. PDNV rukovodstvo dlia moriakov s uchetom Manilskih popravok 2010 goda. (2010). [STCW manual for seafarers regarding Manila amendments of 2010]. Mezhdunarodnaia federatsia transportnik. — Borough Road, London SE1 1DR, UK. Retrieved from www.itfseafarers.org, www.itfglobal.org. [in Russian].
3. Manila Amendments to the STCW Convention. *A Quick Guide for Seafarers*. (2010). International Shipping Federation, International Chamber of Shipping. 12 Carthusian Street, London EC1M 6EZ/2010. Retrieved from English]
4. Brodovska, V. Y., Grushevskiy, V. O. & Patryk, I. P. (2007). Tlumachniy rosiysko-ukrainskyi slovnyk psykholoichnyh terminiv [Russian-Ukrainian Dictionary of Psychological Definitions]. Kyiv: VD «Professional» [in Russian & Ukrainian].
5. Tyron, O. M. (2015). Psykholoichni aspekty vykladannia angliyskoi movy dlia studentiv napriamu pidgotovky 6.070104 «Morskyi ta richkovyi transport» [Psychological aspects of English language teaching for students of speciality 6.070104 «Maritime and River Transport»]. Kyiv. [in Ukrainian].

Тырон Елена Николаевна

старший преподаватель кафедры английского языка профессиональной направленности Киевской государственной академии водного транспорта им. Петра Конашевича-Сагайдачного

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРЕПОДАВАНИЯ «МОРСКОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА»

Резюме

В статье описаны пути оптимизации процесса обучения «морскому английскому языку». Мы считаем, что преподавание «морского английского языка» будет успешным, если формирование иноязычной компетентности будет основываться на анализе ее компонентов и факторов ее формирования, уровней и критериев ее сформированности, что дает возможность выделить пути и технологии развития.

Ключевые слова: преподавание «морского английского языка»; профессиональная коммуникация, межличностное общение; эффективность преподавания английского языка.

Tyron Olena

Senior lecturer of the ESP of The Kyiv State Maritime Academy after Petro Konashevych-Sagaidachnii

PSYCHO-PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE TEACHING «MARITIME ENGLISH»

Abstract

This article describes ways to optimize the «Maritime English» teaching process. We believe that teaching «maritime English» will be successful if the formation of foreign language competence will be based on an analysis of its components and factors of its formation, levels and criteria of its formation, which enables identification of ways and technology development.

Psycho-pedagogical conditions for successful «maritime English» teaching are:

- formation of foreign language competence according to its structural components;
- target points of teaching are the development of such determinants: psy-linguistic perception of speech, building scenarios of intercultural interaction, building strategies of communication, thinking towards protection from risks of navigation, desire to socialize, observing moral norms;
- focus training on the use of foreign language in an international crew;
- education of sustainable motivation for learning and self-development; expand socio-perception of reality;
- simulations of future foreign language communicative activities of seafarers;
- active use of Psy information in teaching process;
- use linguistic learning material about countries seafarers from which mostly will be presented in international crews.

Key words: teaching «Maritime English»; foreign language competence, professional communication, interpersonal socializing; the effectiveness of teaching English.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2016